

ЗМІСТ

Професор Джеймс Сазерленд, голова програми досліджень ші в Абердинському університеті.

Вступ	7
Леді з Грейс-Адью.....	11
На Жаденнім пагорбі.....	37
Місис Мебб	59
Як герцог Веллінгтон коня згубив	87
М-р Сімонеллі, чи Фейрі-вдівець.....	97
Том Ясенвітер, чи Як у Торсбі чарівний міст збудували.....	135
Антики й оплета.....	171
Джон Ускгласс і камбрійський будник.....	183
ПРИМІТКИ.....	196
<i>Михайло Назаренко, доцент Київського національного університету. До питання про дослідження фейрі у британській етнографії кінця XX — початку XXI століття.....</i>	<i>215</i>

Понад усе пам'ятайте, що магія йде не лише від голови, а рівно й від серця, тож усе, що робиться, мусить робитися з любови, втіхи чи праведного гніву.

Якщо ми шануватимемо цю засадничу думку, то побачимо, що наша магія значно більше, ніж просто сукупність заклинань, яких нас навчали. Тоді магія стане для нас тим, чим є для птахів літ, адже впливатиме з темного й замріяного серця, так само як впливає з серця літ птахів. Чинячи магію, ми пізнаємо таку саму радість, як пташка, що шугає в безодню, й зрозуміємо, що магія — це така ж частина людського ества, як літ — частина пташиного.

І це розуміння — наш дар від Короля Крука, найшанованішого короля всіх магів, що стоїть між Англією й Інакшим Краєм, між дикими істотами і світом людським.

Із «Книги леді Катерини Вінчестерської» (1209–1267), переклад з латини Джейн Тобаяс (1775–1819)

Коли місис Філд померла, її згорьований вдівець роззирнувся й виявив, що світ такий само щедрий на гарненьких дівчат, як і за часів його юності. Ба більше, він збагнув, що зажив статків солідніших, ніж замолоду, тож, хоча в його домі вже живе одна гарненька дівчина (його небога Кассандра Парбрінджер, якій він був опікуном), для другої теж знайдеться місце. Він був певен, що з юності нітрохи не змінився, і Кассандра з ним цілком

погоджувалася, адже, думала вона собі, «я певна, сер, що ви й у двадцять один рік були таким само нудним, як у сорок дев'ять». Тож м-р Філд одружився знову. Леді була гарною, кмітливою й лиш на рік старшою за Кассандру, але на її захист варто сказати, що вона не мала ні копійки за душею, тож мусила або вийти заміж за м-ра Філда, або податися вчителювати. Друга місіс Філд і Кассандра потоваришували й одразу припали одна одній до душі. Власне, печальна істина полягала в тому, що товариство одна одної було їм значно милішим од товариства м-ра Філда. Вони товаришували ще з однією леді (звали її міс Тобаяс) і часто прогулювалися втрьох за околиці села, де всі й жили: діялося те у Грейс-Адью в Глостерширі.

Двадцятирічну Кассандру Парбрінджер вважали високим взірцем того типу вроди, на який особливо ласий певний штиб джентльменів. Світла шкіра мала приємний рожевий відтінок. Ясно-блакитні очі дуже мило гармоніювали зі сріблясто-золотими кучерями, а у вроді ніжно сплелися жіночність і дитинність. М-р Філд, яко джентльмен, що не вирізнявся спостережливістю, був переконаний, що і вдача в неї суголосо личку: мила, дитинно наївна й по-жіночому покірна.

Здавалося, перед Кассандрою відкривається ширший вибір партій, ніж свого часу перед місіс Філд. Мешканці Грейс-Адью вже давно постановили між собою, що Кассандра побереться із парафіяльним священником, м-ром Генрі Вудгоупом, та й сам м-р Вудгоуп, здається, був не від того.

— Мені здається, що ти до вподоби містеру Вудгоупу, Кассандро, — мовила місіс Філд.

— Справді?

Міс Тобаяс, що також була присутня при тій розмові, сказала:

— Міс Парбрінджер розважливо тримає думку про містера Вудгоупа при собі.

— Ет! — вигукнула Кассандра, — коли вам цікаво, то я не критимуся. Містер Вудгоуп — це той-таки містер Філд, тільки його трохи розтягнули, аби став худішим і вищим. Він молодший, а тому легше здобувається на прихильність, та й розум у нього гостріший. Але врешті-решт це той самий містер Філд.

— То чому ж ти його підохочуєш? — спитала місіс Філд.

— Бо за когось же я мушу вийти, а в містера Вудгоупа є переваги: він мешкає у Грейс-Адью, а отже, коли ми поберемося, я не муситиму покидати мою дорогу місіс Філд.

— Кепська то мета у житті — вийти заміж за першого-ліпшого містера філда, — зітхнула місис Філд. — Невже тобі не хочеться більшого?

Кассандра замислилася.

— Мені здавна кортить побувати в Йоркширі, — відказала вона. — Там, певно, все геть як у романах місис Редкліфф.

— Там так само, як усюди, — втрутилася міс Тобаяс.

— Ох, міс Тобаяс, — сказала Кассандра, — як ви можете таке казати? Якщо магія не вціліла навіть у Йоркширі, то де ж її шукати? «За мурами, під сяйвом зір, між королівських зграй» — таким я уявляю Йоркшир.

— Ось тільки чимало води сплигло, відколи там востаннє бачили королівські зграї, — не вгавала міс Тобаяс, — а Йоркшир тим часом обріс заставами, газетами, диліжансами й публічними бібліотеками, речима найновочаснішими й найбуденнішими.

Кассандра пирхнула.

— Ви мене розчаровуєте.

Міс Тобаяс служила гувернанткою при двох маленьких дівчатках у великому маєтку, що звався Зимовим Царством. Батьки дівчаток померли, а мешканці Грейс-Адью любили поговорити про те, що дім не надається для дітей — занадто великий, занадто похмурий, з кімнатами дивної форми й химерним різьбленим оздобленням. І справді, молодше дівча росло полохливе і потерпало від жахів. Сердешна дівчина вірила, що її переслідують сови, і ніщо на сім світі не лякало її дужче. Ніхто тих сов зроду не бачив, але у старому домі були тріщини й щілини, куди справді могли залетіти хижі птахи, спокусившись вгодованими мишами. Тож, може, сови таки були. Гувернантку в селі недолюбливали: цибата, залюблена у книжки, сувора й — ото дивина — ніколи не всміхалася, коли всміхатися нічому. Однак міс Урсула і міс Флора, дівчатка дуже чемні, схоже, прикипіли душею до міс Тобаяс.

Попри славне майбутнє багатих спадкоємиць, дівчатка були бідні на родичів, як церковні миші. Їхнім єдиним опікуном був кузен покійної матері. За довгі роки їхнього сирітства той джентльмен навідався тільки двічі, та ще раз надіслав листа на Різдво, дуже короткого. Проте капітан Вінбraitт носив червоний мундир і служив офіцером у ***ширському полку, тож йому пробачали відсутність і мовчанку, а міс Урсула і міс Флора, хоча першій було тільки вісім років, а другій — лише чотири, вже виказували властиву їхній статі слабкість до мундира і ставили його товариство понад усяке інше.

Подейкували, що прадід дівчаток студіював магію й лишив по собі книгозбірню. Міс Тобаяс вчашала до бібліотеки, й ніхто не знав, що вона там поробляє. Останнім часом дві її подруги, місис Філд і міс Парбрінджер, також почали проводити чимало часу в маєтку, однак усі вважали, що ті просто навідують дітей. Адже леді (як усім відомо) не студіюють магію. От маги — то інша справа: леді (як усім відомо) упадають за магами. (Інакше як пояснити надзвичайну популярність м-ра Норрелла по всіх модних салонах Лондона? Його непримітне обличчя й мовчазна вдача зажили майже такої самої слави, як і його незрівнянний хист до магії, а Норреллів учень м-р Стрейндж, чоловік товариський і майже вродливий, — бажаний гість у кожному домі.) Отже, припускаємо, саме це пояснює запитання, що його Кассандра Парбрінджер поставила міс Тобаяс у вересні, дуже погідної днини на зламі літа й осені.

— Ви читали допис містера Стрейнджа в «Ревю»? Якої ви про нього думки?

— Мені здається, містер Стрейндж висловився із властивою йому ясністю. Навіть ті, хто не знається ні на теорії магії, ні на практиці, його розуміють. Він дотепний і винахідливий, як завжди. В цілому, опус чудовий. На мою думку, містер Стрейндж — кмітливий чоловік.

— Ви говорите, як гувернантка.

— Вас це дивує?

— Але ж мене цікавить думка не гувернантки, а... утім, байдуже. То що ви думаєте про його ідеї?

— Я не згодна з жодною з них.

— Саме це я й хотіла почути.

— Новочасні маги, — мовила місис Філд, — витрачають більше сил на те, щоб відкараскатися від магії, ніж чинити її. Нам торочать, ніби певні роди магії такі згубні, що й пробувати не варто (хоча в давніх історіях вони повсюдні). Інші роди магії більше не практикують, бо закляття втрачено. А може, його й не існувало ніколи. Що ж до іншокрайців, то містер Норрелл і містер Стрейндж навіть не знають, чи ті взагалі існують. Здається, магів це не вельми й обходить, адже навіть якщо іншокрайці десь і живуть, ми не маємо потреби з ними спілкуватися. А ще, виявляється, Король Крук — це просто гарячкові видіння людей, яким в середні віки задурило голову надмір магії.

— Містер Стрейндж і містер Норрелл хочуть, аби магія була такою само буденною і нудною, як і вони самі, — сказала Кассанд-

ра. — Вони заперечують Короля, адже бояться, що порівняння з його могутньою магією викрие нікчемність їхніх умінь.

Місис Філд розсміялася.

— Коли Кассандра береться лаяти містера Стрейнджа, їй немає спини.

А тоді від гріхів видатного м-ра Стрейнджа і ще видатнішого м-ра Норрелла вони перейшли до гріхів чоловіцтва в цілому, а звідти, природно, до того, чи варто Кассандрі брати шлюб із м-ром Вудгоупом.

А доки леді з Грейс-Адью збавляли час за розмовами, м-р Джонатан Стрейндж (маг і другий Феномен Доби) сидів у бібліотеці м-ра Гілберта Норрелла (мага і першого Феномена Доби) і саме повідомляв, що збирається на кілька тижнів відлучитися з Лондона.

— Сподіваюся, сер, це не завдасть вам клопоту. Наступну статтю для «Единбурзького журналу» завершено, хіба що ви вирішите внести якісь зміни, що, думаю, ладні зробити й без моєї допомоги.

М-р Норрелл насупився і спитав, куди зібрався м-р Стрейндж, адже, як було відомо в Лондоні, старший маг — сухий тихий чоловічок — волів не розлучатися з молодшим ані на день, ані на пів дня. Він не любив навіть, коли м-р Стрейндж відходив поговорити з іншими.

— Я їду в Глостершир, сер. Я пообіцяв місис Стрейндж відвідати з нею її брата, парафіяльного священника в тамтешньому селі. Я ж, здається, розповідав вам про містера Генрі Вудгоупа?

Наступного дня у Грейс-Адью дощило, і міс Тобаяс не змогла полишити Зимове Царство. Вона провела день, навчаючи дітей латини («Не бачу підстав оминати латину виключно через вашу статтю, адже колись мова може стати вам у пригоді») й розповідаючи про те, як Томас Дундейл потрапив у полон до Інакшого Краю і став першим зі смертних на службі в Короля Крука.

А коли позавтра випала ясна і суха днина, міс Тобаяс скористалася нагодою, на півгодини лишила дітей няньці й рушила в гості до місис Філд. Так сталося, що м-р Філд саме вибрався в Челтнем (рідкісна подія, адже, як зазначила місис Філд, такого домонтаря світ не бачив: «Боюся, ми його тут занадто пригріли»), тож міс Тобаяс затрималася в гостях набагато довше, ніж зазвичай. (Їй тоді здавалося, що від того шкоди не буде.)